

ків тих подій. Тож Юрій Гужва і Сергій Козлов, спираючись на вищезазначені матеріали, які подані цитатами, а іноді і цілими документами, побудували свою книгу так, що люди, причетні до підпільної роботи, самі розповідають про свою діяльність з мінімумом авторських коментарів. Це велика заслуга авторів, адже вони не нав'язують свою точку зору, не тлумачать матеріал тенденційно або однобоко, а спираючись лише на архівні документи і цитуючи їх, дають можливість читачам самим виявити істину і дійти до правди.

Фактично праця становить собою джерелознавчу публікацію. На її основі можна вивчати повсякденне життя міських мешканців у роки окупації, факти колабораціонізму, а також акцентувати увагу на патріотизмі простих мешканців Полтави і їхній нещадній боротьбі з ворогом. Непоодинокими були і факти саможертвості серед мирного населення міста.

22 червня 2011 року на будинку № 6 по вулиці Баяна було врочисто відкрито пам'ятну інформаційну дошку, присвячену Йосипові Баяну. Організатором відкриття й автором-виконавцем дошки виступив Сергій Козлов, котрий мешкає

на вулиці Баяна. Краєзнавець пожертвував власні кошти на виготовлення і встановлення пам'ятного знаку. На заході були присутніми жителі прилеглих будинків, ветерани, науковці та інші небайдужі до історії рідного міста люди. У найближчих планах ініціативної групи – встановлення в Полтаві пам'ятника Йосипові Баяну та членам його підпільної організації.

Праця містить ілюстрації, унікальні фотографії довоєнного, воєнного і повоєнного часу, які відтворюють життя Полтави на різних історичних етапах. Видання науково-популярне, а тому написане доступною мовою, позбавлене наукових важкозрозумілих зворотів, а тому й буде цікавим для широкого загалу.

Видання «Полтава в роки німецько-фашистської окупації (1941-1943). Підпільна молодіжна група Лімова – Баяна» (автори Ю.М. Гужва і С.В. Козлов) розраховане на широке коло читачів – істориків, краєзнавців, дослідників, усіх, хто цікавиться історією Другої світової війни.

Автори книги подарували понад сто примірників бібліотекам та вищим навчальним закладам, і не тільки полтавським, щоб із виданням ознайомилося якнайбільше читачів.

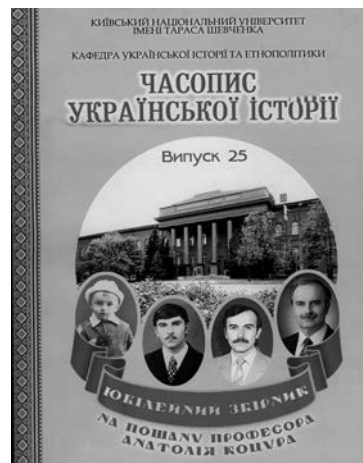
Олександр Гончаров (м. Київ)

Ювілейний збірник на пошану професора Анатолія Коцура

Рец. на збірник: Часопис української історії / За ред. доктора історичних наук, професора А.П. Коцура. – Київ, 2013. – Вип. 25. – 356 с.

У минулому році побачив світ спеціальний випуск збірника «Часопис української історії», присвячений 50-річному ювілею українського вченого-історика, історіографа, краєзнавця, педагога, громадського і культурного діяча, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри української історії та етнополітики Київського національного університету імені Тараса Шевченка Анатолія Петровича Коцура. Збірник вельми об'ємний, понад 350 сторінок.

Відкриває видання стаття доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України Віктора Колесника «Анатолій Петрович Коцур – науковець, педагог, людина» (с.16-19), в якій висвітлено основні віхи життєвого шляху А.П. Коцура, його наукової, педагогічної та громадської діяльності.

Анатолій Петрович Коцур народився 6 січня 1963 р. у мальовничому селі Сакуниха Недригайлівського району на Сумщині. Ріс у сім'ї вчителів. Батько, Петро Михайлович, після успішного закінчення Харківського університету все життя працював сільським учителем історії. Мати, Катерина Митрофанівна, – вчителька початкових

класів. Саме вони пробудили в своїх дітей почуття працелюбності, відповідальності, терпимості, любові й поваги до інших. Уже до школи Анатолій читав газети, вільно користувався бібліотекою. Сакунівську 8-річну школу закінчив на «відмінно». Продовжив навчання в Роменській школі №1. Анатолій усе більше захоплюється історією. Він стає неодноразовим переможцем районної, міської, а потім і обласної олімпіад з цього предмета.

Закінчивши з золотою медаллю середню школу в 1980 р., Анатолій вступив на історичний факультет Чернівецького державного університету. На факультеті працювали талановиті науковці, які прищеплювали студентам любов до історії, інтерес до науково-дослідницької роботи. А. Коцур був учасником студентських олімпіад, їх призером. У студентські роки друкуються наукові статті А. Коцура. Розпочинається його педагогічна діяльність в одній із шкіл міста.

Після закінчення альма-матері в 1985 р. А. Коцур залишився працювати стажистом-дослідником, а потім отримав рекомендацію для навчання в аспірантурі. У 1991 р. достроково захистив кандидатську дисертацію в Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка. Після захисту дисертації працює асистентом кафедри історії України, а в грудні 1992 р. його обрано за конкурсом на посаду доцента цієї ж кафедри. Працюючи викладачем, А.П. Коцур водночас пише докторську дисертацію. З 2000 р. співпрацює з кафедрою історії та культури України Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. У 2001 р. А.П. Коцур захищає в спеціалізованій вченій раді при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка докторську дисертацію «Ідея державності в історичній думці та суспільно-політичному житті України кінця XVIII – початку XX століття».

З 2003 р. Анатолій Петрович – професор, завідувач кафедри української історії та етнополітики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Доктор філософії (2005). Він відмінник освіти України (2007). Нагороджений Почесною відзнакою ім. Г.С. Сковороди (2008), Почесною відзнакою «Хрест Петра Калнишевського» (2009). Має відзнаки Міністерства освіти і науки України (2010), Міні-

стерства аграрної політики України (2007, 2011), Національної спілки краєзнавців України (2010, 2013), Київського міського голови (2005, 2006, 2007), Коломийської (2005) та Глухівської (2005) райдержадміністрацій. Почесний громадянин Сакунихи (2010).

На сьогодні А.П. Коцур автор понад 500 наукових, науково-популярних, навчально-методичних праць, публікацій у пресі з актуальних проблем вітчизняної історії, української державності, історіографії історії України, історії науки й техніки в Україні тощо.

У розділі збірника «Родина – від батька до сина» подаються теплі відгуки рідних і близьких людей про стосунки в родині, дитячі роки А.П. Коцура. Зокрема, наведені уривки із книг батька Петра Миколайовича «У кожного своя доля» (Чернівці: Золоті литаври, 2000. – С. 234-236) та «Дерево мого роду» (Переяслав-Хмельницький: Книги – XXI, 2005. – С. 193-198) про синів, родину. У цьому ж розділі вміщено уривки із щоденника А.П. Коцура, в якому зафіксовані спогади про шкільні роки, родинні стосунки, повагу до батьків. «У родині у нас завжди панував спокій, – пише Анатолій Петрович. Від коли пам'ятаю, старших ми завжди називали на Ви» (с.27). Згадує, що батько був ініціатором створення шкільного музею. «Спочатку це була маленька кімната, а коли експонатів назбиралось понад дві сотні, керівництво школи виділило велике приміщення. Допомогала батькові вся наша сім'я. Загорілись цією справою всі школярі. Щодня музей поповнювався все новими й новими експонатами. Я вів їх облік. У зошиті на 1978 р. (коли я закінчив Сакунівську 8-річну школу) зафіксовано 708 експонатів» (с. 29). Так формулася в учня любов до рідного краю, краєзнавства, історії. Слід зазначити, що щоденник Анатолія Петровича – це не тільки спогади про дитинство, родину. В ньому відбилися характерні риси цілого десятиліття – 70-х років минулого століття.

Розділ «Вітання ювілярові» (с. 43-49), який відкривається словами щирих побажань від Національної спілки краєзнавців України за підписом її голови, члена-кореспондента НАН України О.П. Реєнта, містить також вітання від ректорів ряду вузів України, завідувачів кафедрами Київського національного університету імені Тараса Шевченка, керівників органів

державної влади та громадських організацій Сумщини, колег по роботі, однокласників.

У наступних розділах, сформованих за періодами життєвого та науково-педагогічного шляху А.П. Коцура – «Сакунівський період», «Роменський період», «Чернівецький період», «Переяслав-Хмельницький період», «Київський період» – подаються щирі й теплі відгуки та спогади рідних, вчителів, викладачів, однокласників, колег. Останній, київський, період життя та діяльності А.П. Коцура пов'язаний з його працею в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Тут вміщені відгуки колег, студентів про внесок вченого у підготовку науково-педагогічних кадрів, наукову та педагогічну діяльність, про нього як людину, про його життєву позицію, любов до книги. Про Анатолія Петровича як людину і особистість свідчать вже назви відгуків-спогадів: «Творення добра як життєва позиція», «Друг, сподвижник, учений», «Яскрава особистість», «Педагог і вчений – за професією і покликанням», «Випромінює щирість та доброзичливість», «Він живе життям колективу» тощо. Привертає увагу в цьому розділі есе доктора історичних наук, професора кафедри джерелознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка Я.С. Калакура «Історіографічні студії професора Анатолія Коцура» (с. 104-108). Як знаний фахівець з української історіографії, Ярослав Степанович, мабуть, як ніхто інший спроможний оцінити історіографічний доробок у науковій творчості А.П. Коцура, зазначає, що «практично історіографічний компонент у тій чи іншій мірі присутній в кожній його праці, оприлюдненій за останнє десятиріччя, що є показником наукової зрілості дослідника й педагога» (с. 108).

Своєрідним продовженням цього розділу є наступні – «Очима столичних науковців», де вміщені відгуки науковців інших вузів Києва (с. 134-137) та «Земляки про А.П. Коцура» (с. 138-143). Доволі об'ємним є наступний розділ – «Докторанти й аспіранти про А.П. Коцура». Зазначимо, що чимало побажань у відгуках подані у віршованій формі, що свідчить про неабияку повагу до ювіляра.

Найбільш об'ємним є розділ «Історик України» (с. 174-214), який вміщує статті про науково-педагогічну, громадсько-подвижницьку

працю ювіляра. Це й не дивно, оскільки, як зазначив професор Я.С. Калакура, «творчий доробок історика, як і сама особистість, неординарний, різноплановий, динамічний і багатовимірний» (с.104). Це вже засвідчили й наявні біобібліографічні публікації [1] та численні рецензії на праці А.П. Коцура.

У статті Дмитра Розовика «Давня та середньовічна історія України в працях А.П. Коцура» (с. 174-177) проаналізовані дослідження вченим історії первісного суспільства, Київської Русі, Галицько-Волинської держави, Литовсько-Польської доби в українських землях. Однією з перспективних сторінок студій А.П. Коцура став внесок у вивчення подій, явищ та історіографії козацької доби. Цей напрям наукової творчості проаналізовано у статті Леоніда Могильного «Літописець історії козаччини, Запорозької Січі та постаті Петра Калнишевського» (с. 177-180). За підрахунками Л. Могильного, цьому важливому періоду Анатолій Петрович присвятив майже 60 праць. Одним із основних напрямів у науковій творчості вченого-історика є дослідження процесу національного відродження України кінця XVIII – початку XX століть, про що йдеться у статті Тетяни Горбань (с. 181-187).

Даній проблемі – прямо чи опосередковано, як у цілісному її охопленні, так і окремим складовим – присвячений не один десяток праць у науковому доробку А.П. Коцура. Це й фундаментальні монографічні дослідження, такі як «Пошуки шляхів національного відродження в історичній думці України XVIII ст.», «Національна ідея в інтелектуальній спадщині української та російської еліти кінця XVIII-XX ст.», «Ідея державності в історичній думці та суспільно-політичному житті України кінця XVIII – початку XX ст.», і навчальні видання, наприклад «Українська ідея в XIX-XX ст. Навчально-методичний посібник», «Українське суспільство наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. Навчально-методичний посібник», і численні статті, доповіді та повідомлення на конференціях тощо.

Про розгляд професором А.П. Коцуром наукової теорії М. Драгоманова йдеться у розвідці Петра Киридона «Професор А.П. Коцур про державницькі ідеї М.П. Драгоманова» (с.187-189). Вагомий внесок А.П. Коцура у вивчення вузлових проблем української історії XX ст. розкрив Олександр Даниленко у статті «Новітня

історія України в наукових працях А.П. Коцура» (с. 189-192). «Погляд історіографа на Україну доби незалежності (1991-2012 рр.)» висвітлила Марія Казьмирчук (с. 192-197). Досить розлогу статтю «Українське минуле та його непересічні постаті в історичних дослідженнях Анатолія Петровича Коцура» опублікувала Марія Мандрик (с. 197-205). Вона, зокрема, зазначила, що у науковому доробку історика умовно можна простежити кілька основних напрямків досліджень, які між собою тісно переплелися і взаємодоповнюють один одного – історіографія історії України, історія України, краєзнавство, біографістика (с. 197). Дослідниця наприкінці статті підсумовує, що А.П. Коцуру вдалося виробити власний науковий стиль і підходи у вивченні минулого, запропонувати нові напрямки досліджень, які продовжують його вихованці (с. 204).

«Внесок професора А.П. Коцура в історичну біографістику» розглянув Віктор Кругляков (с. 205-208). За його підрахунками А.П. Коцуром з цієї проблематики опубліковано 7 монографій, 105 наукових статей, 16 наукових розвідок, 3 навчально-методичні посібники. Подвижницька діяльність професора А.П. Коцура на ниві історичної біографістики відобразилась також у діяльності редакційної колегії фахового видання «Історія науки і біографістики», до якої він входить. Ним, як головним редактором іншого фахового видання – «Часопису української історії», започатковано рубрику «Історичні портрети», де протягом 2004-2014 рр. опубліковано понад 40 життєписів яскравих особистостей минулого та сьогодення (с.208). На «Дослідження А.П. Коцура з історії освіти, науки і техніки» звернула увагу Лілія Іваницька (с. 212-214). За її підрахунками А.П. Коцуром опубліковано 73 наукові праці з історії освіти, науки й техніки в Україні, 42 із них безпосередньо присвячені даному науковому напрямку (в т.ч. 8 монографій), а у 31 містяться окремі розділи та параграфи (с. 213).

Автор цих рядків у розвідці «А.П. Коцур як краєзнавець» (с.208–211) спробував окреслити даний напрям у науковій творчості історика, який тісно переплетений з іншими і посідає помітне місце. Тут, у фаховому краєзнавчому виданні, доцільним буде бодай коротко ознайомити читача з цим напрямом у творчому доробку А.П. Коцура. Те, що напрям цей у науковому доробку історика є значним, не є див-

ним, оскільки Анатолій Петрович виховувався в родині освітян-краєзнавців. Його батько – Петро Михайлович Коцур, був знаним краєзнавцем, автором низки книг: «У кожного своя доля» (2000), «Розкажуть про все берези» (2003), «Дерево мого роду» (2005), «Не міліють пам'яті джерела» (2008), «І летять лелеки до своїх осель» (2010). Тож і Анатолій Петрович почав писати на краєзнавчу тематику ще в досить юному віці. Вже у шкільні роки (70-ті рр. минулого століття) він опублікував у газетах «Світло Жовтня» та «Червоний промінь» п'ять заміток про край, рідне село, милі серцю місця дитинства, захисників рідного краю, земляків-героїв, які полягли на полях Великої Вітчизняної війни.

Статті на воєнну тематику Анатолій Петрович також продовжує писати у 80-ті роки. Під час навчання на історичному факультеті Чернівецького державного університету та в перші роки трудової діяльності в цьому ж вузі ним було надруковано більше десятка публікацій в газетах «Радянський студент» та «Молодий буковинець». Слід зазначити, що до цієї тематики А.П. Коцур повертається й пізніше [2].

Працюючи після захисту кандидатської дисертації асистентом кафедри історії України Чернівецького держуніверситету, а згодом доцентом, А.П. Коцур друкує наукові та науково-популярні праці з різних аспектів історії Буковини у наукових збірниках, місцевій пресі. Серед них праці, в яких аналізуються проблеми вивчення історії Чернівецької області у другій половині ХХ століття [3]. Пізніше, у 2010 р., Анатолій Петрович у співавторстві з Б. Білецьким присвятили окрему публікацію проблемам розвитку науки в столиці Буковини [4]. Вивчаючи Буковинський край, А.П. Коцур звертається до історії міст – Коломиї [5] та Чернівців, зокрема вулиць і площ обласного центру [6]. Окрім цих населених пунктів, Анатолій Петрович в період 90-х років також цікавиться історією міста Переяслава-Хмельницького [7].

Досить вагоме місце у науковому доробку А.П. Коцура 90-х і наступних років посідають дослідження персоналій. Це, передусім, наукові публікації, присвячені визначним вченим, державним і громадським діячам в історії України – М.І. Костомарову, М.О. Максимовичу, П.О. Кулішу, М.С. Грушевському, Д.І. Багалію, І.І. Огієнку. Окрім цього, особі М.О. Максимовича,

А.П. та В.П. Коцури присвятили окрему монографію [8]. Наукова спадщина та суспільно-політична діяльність видатних осіб аналізується в контексті їх внеску у процеси творення української національної ідентичності, українського національного відродження та державотворення, що було особливо актуальним у 90-ті роки з огляду на формування незалежної Української держави.

Поряд з цими видатними постатями в історії України, А.П. Коцур досліджує життя й діяльність науковців, краєзнавців, які зробили вагомий внесок у вивчення історії Західного та інших регіонів України. Це праці про життя і діяльність академіка С.Й. Смаль-Стоцького [9], про науковий доробок професора М.М. Кордуби [10]. Низка статей присвячена науковій та краєзнавчій діяльності професора І.А. Гриценка [11], вченому і педагогу Б.Ф. Білецькому та його родині [12], краєзнавцю Посулянського краю Г. В. Діброві [13].

Діячам науки і культури України також присвячені два об'ємні видання під назвою «Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності», які вийшли за редакцією А.П. Коцура та його колег у 2007 та 2010 роках [14]. Останнє містить 201 нарис про головні віхи життя та досягнення представників науки і культури, основна діяльність яких припала на різні періоди ХХ століття. А.П. Коцуру належать біографічні нариси про Я.Д. Кіршенבלата, Є.В. Мандичевського, Л.М. Старицьку-Черняхівську, І.І. Труша, Ф.І. Шміта (Карл-Ернст).

Серед визначних осіб в історії України, діяльність яких висвітлює А.П. Коцур, чільне місце посідає постать його славного земляка, останнього кошового отамана Запорозької Січі П.І. Калнишевського. Слід зазначити, що саме з-під пера родини істориків – Анатолія, його дружини Галини та брата Віктора першими в сучасній історіографії побачили світ праці про цю непересічну особу. В 1996 р. А.П. Коцур та В.П. Коцур зробили одну з перших спроб цілісно відтворити постать П. Калнишевського в книзі «Шлях на Голгофу: Від кошового Петра Калнишевського до СВУ» [15]. А в 2004 р., до 200-річчя від дня смерті П. Калнишевського, творчий тандем видав ще одну монографію «Від Сули до Білого моря: шлях через три століття» [16]. Варто зазначити, що починаючи з 2003 р. практично не було жодного року щоб із

під пера А.П. Коцура одноосібно, чи у співавторстві, не з'являлася наукова або науково-популярна праця про славного земляка. В цілій низці публікацій у періодиці та пресі висвітлюються маловідомі сторінки діяльності та трагічні перипетії останнього періоду життя кошового. Значна кількість публікацій присвячена добродійній діяльності П. Калнишевського, зокрема ктиторській діяльності [17]. А.П. Коцур досліджував долю храмів, результатом чого стала поява окремих публікацій, присвячених, приміром, Троїцькій церкві в с. Пустовійтівка та Троїцькому собору в Новомосковську [18].

Працюючи з 2003 р. в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Анатолій Петрович зосереджується на історії столиці та регіону. Вже 2005 р. колективом кафедри був виданий навчальний посібник з історії Києва для студентів вищих навчальних закладів [19]. У 2008 р. за редакцією А.П. Коцура та Н.В. Терес побачив світ об'ємний, обсягом понад тисячу сторінок, навчальний посібник з історії України, де значна частина документів і матеріалів стосуються історії Києва та Київщини [20].

У сфері наукового киевознавства слід назвати дві монографії, співавтором яких є А.П. Коцур. Перша присвячена виникненню та функціонуванню жіночих навчальних закладів Києва у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. [21]. Друга висвітлює проблеми становлення та діяльності Київського товариства грамотності [22]. Окремим сторонам роботи Товариства присвячені наукові статті [23]. Принагідно зазначимо, що А.П. Коцур також цікавиться історією просвітницьких організацій та науково-освітніх закладів інших регіонів України, що знайшло вияв у відповідних монографіях [24].

Ряд статей про визначних науковців і громадських діячів вміщені А.П. Коцуром в 3-х випусках збірника «Постаті Київщини» (– К.: Міленіум, 2007, 2008, 2010). Це нариси про Л.М. Старицьку-Черняхівську, М.О. Максимовича, О.М. Бодяньського, М.І. Костомарова, М.П. Драгоманова, І.А. Гриценка, П.О. Куліша.

Не зникла зацікавленість у А.П. Коцура і Переяславським краєм, до історії якого він звертався у попередні роки наукової діяльності. 2007 р. вийшла книга «Переяслав у віках» [25], членом авторського колективу є А.П. Коцур.

Окрім суто наукової роботи в галузі краєзнавства, А.П. Коцур бере активну участь у громадській краєзнавчій діяльності. Він член Національної спілки краєзнавців України (з 2008 р.), член правління її Київської міської організації, виявляє зацікавленість і вболіває за справи організації. За активну науково-дослідницьку та просвітницьку діяльність у популяризації історії рідного краю А.П. Коцур відзначений Подякою Національної спілки краєзнавців України (2010 р.). У 2013 р. за поданням Київської міської організації Спілки рішенням Президії правління НСКУ за значний внесок у розвиток краєзнавчого руху, збереження національної історико-культурної спадщини України А.П. Коцуру присвоєно звання «Почесний краєзнавець України». Значною мірою завдячуючи Анатолію Петровичу на кафедрі, яку він очолює, діє краєзнавчий осередок Спілки. Його члени разом з Анатолієм Петровичем брали участь у роботі IV (2008 р.) та V (позачергового) (2012 р.) з'їздів НСКУ. Члени осередку досліджують історію вулиць Києва, беруть активну участь у підготовці відповідних праць, зокрема видали навчально-методичний довідник «Назви вулиць Києва в конфлікті ідеологій» [26].

Чимала кількість праць краєзнавчого характеру друкується у «Часописі української історії» – фаховому науковому виданні зі спеціальностей «Історичні науки», засновником і головним редактором якого, як уже зазначалось, є А.П. Коцур. Журнал видається кафедрою української історії та етнополітики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. До складу його редколегії входять провідні вчені-історики, доктори історичних наук, професори кафедри та історичного факультету цього вузу. З 2014 р. у складі редакційної колегії – відомі науковці Польщі, Болгарії, Румунії, Росії та Молдови.

Серед багатьох проблем, які розкриваються на сторінках цього фахового видання (питання суспільно-політичного, соціально-економічного та культурного розвитку; історіографічні, джерелознавчі проблеми; питання українознавства, етнології, історії науки та техніки тощо) значна увага приділяється краєзнавству, різним аспектам історії Києва від давнини до сьогодення. «Часопису» належить пріоритет у збагаченні іс-

торіографічної спадщини новими концептуальними підходами до розробки цілого комплексу проблем історії Києва.

За свідченням доньки Віти (с.42), Анатолій Петрович багато сил і енергії затратив на те, щоб вийшов перший номер цього журналу. І вже за 2004-2013 рр. вийшло 25 випусків «Часопису». За цей період були моменти відчаю і розчарувань, навіть з'являлась думка про припинення виходу в світ видання. Проте головному редактору вдалося зберегти журнал. Він живе цим журналом, робить все необхідне, щоб науковці могли комфортно друкуватись і отримувати його своєчасно.

Спеціальний випуск збірника, присвячений 50-річному ювілею А.П. Коцура, окрім згаданих розділів, містить також матеріали, зібрані і укладені донькою Анатолія Петровича – Вітою Коцур (с. 215-268). Це «Хронологічний покажчик праць вченого» (за 1974-2012 рр.), в переліку якого 501 праця, «Матеріали про життя, науково-педагогічну діяльність, наукові дослідження», а також матеріали про науково-редакторську діяльність вченого та діяльність як рецензента і опонента, перелік дисертацій, захищених під його керівництвом та перелік відзнак, грамот, подяк А.П. Коцура.

Наприкінці збірника вміщено значну кількість фотографій у розділі «Життя у світлинах» (с. 269-330) та фотокопій документів у розділі «Документи і матеріали» (с. 331-354), де бачимо сторінки щоденників та учнівських зошитів, малюнків А. Коцура шкільної пори, копій газетних статей про його успіхи у студентський період, сторінки залікових книжок, дипломи, нагороди та відзнаки тощо. Зазначимо, що матеріали цих двох останніх розділів – це матеріали не лише про окрему особу, вони мають більш широке значення документів, що відображають вже віддалену від нас епоху 70-80-х років минулого століття, тобто є цікавими джерелами.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що матеріали збірника є промовистим свідченням того, яких значних вершин може досягти у своїй професійній діяльності людина працелюбна, творча, наполеглива. Хочеться побажати Анатолію Петровичу, щоб наступні періоди його життя були не менш плідними, зокрема й на ниві краєзнавства, зважаючи на важливе суспільно-корисне значення останнього.

Джерела та література

1. Реєнт О. Коцур Анатолій Петрович / О. Реєнт // Українські історики. – К. – Львів, 2003. – Вип. 2. – Ч. I. – С. 155; Анатолій Петрович Коцур. Бібліографічний покажчик. Штрихи до біографії. – Чернівці, 2003. – 72 с.; Коцур Анатолій Петрович // Історичний факультет КНУ імені Тараса Шевченка. – К.: Прайм-М, 2004. – С. 224 та ін.
2. Коцур А. В обіймах смерті / А. Коцур // Джерела пам'яті: Історико-краєзнавчий альманах / Упоряд. Т.Ю. Нагайко. – Тернопіль: Астон, 2007. – Вип. 1. Народжені для випробувань. – С. 200-201; Коцур А. Героїчні подвиги в боях за Сакуниху / А. Коцур // Голос Посулля. – 2011. – № 42-43. – 7 трав. – С. 5.
3. Коцур А. Проблеми вивчення історії Чернівецької області (1940-1993 рр.) / А. Коцур // Вісник Центру Буковинознавства. Серія історична. – Чернівці, 1993. – Вип. I. – С. 183-190; Коцур А. Проблеми вивчення історії краєзнавства Чернівецької області (1940-1994 рр.) / А. Коцур, О. Лігоцька // Матеріали наук. конференції викл., співробітн. та студентів, присв. 120-ю заснув. Чернів. ун-ту, 4-6 травня 1995 р. – Чернівці: Рута, 1995. – Т. I. Гуманіт. науки. – Кн. I. – С. 29-30.
4. Коцур А. Чернівці у світлі науки / А. Коцур, Б. Білецький // Наукові записки з української історії: Зб. наук. ст. – Переяслав-Хмельницький, 2010. – Вип. 24. – С. 267-270.
5. Коцур А. Коломия в 50-і роки ХХ ст. / А. Коцур // Коломій 750 років: Тези доп. істор.-краєзн. конф., 15-16 квітня 1991 р. – Коломия, 1991. – С. 37-41.
6. Коцур А.П. Історія вулиці Головної у Чернівцях / А.П. Коцур, В.К. Демочко // Буковина – мій рідний край: М-ли іст.-краєзн. конф. молодих дослідників та науковців. – Чернівці, 1996. – С. 9-11.; Коцур А.П. Виникнення вулиці О. Кобилянської в Чернівцях / А.П. Коцур, В.К. Демочко // З історичного минулого Буковини: Зб. наук. ст. – Чернівці, 1996. – С. 74-80; Коцур А.П. До історії виникнення площі Філармонії в Чернівцях / А.П. Коцур // Буковина – мій рідний край: М-ли 2-ої іст.-краєзн. конф. молодих дослідників та науковців. – Чернівці, 1997. – С. 91-93.
7. Коцур А. З історії архітектури Переяслава / А. Коцур // Актуальні проблеми розвитку міст та міського самоврядування (історія і сучасність): Тези Міжнарод. наук.-практ. конф., 7-9 квітня 1993 р. – Рівне, 1993. – С. 201-204.
8. Коцур А.П. Відомий історик України М.О. Максимович / А.П. Коцур, В.П. Коцур. – Переяслав-Хмельницький – Чернівці: Світа, Золоті литаври, 2000. – 84 с.
9. Коцур А.П. Життя і діяльність академіка Степана Смаль-Стоцького / А.П. Коцур, Г.Г. Коцур // Педагогічні ідеї С. Смаль-Стоцького в контексті розвитку національної освіти й виховання: Матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 24-26 лютого 1999 р. – Чернівці, 1999. – С. 56-59.
10. Коцур А.П. Історична спадщина Мирона Кордуби / А.П. Коцур // Наукові записки з української історії: Зб. наук. ст. – Переяслав-Хмельницький, 2001. – Вип. 12. – С. 147-151.
11. Коцур А. Слово про історика, краєзнавця України (до 80-річчя доктора історичних наук, професора І.А. Гриценка) / А. Коцур // Питання історії України: Зб. наук. ст. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – Т. 3. – С. 12-20; Коцур А. Лівобережна Україна у наукових дослідженнях професора І.А. Гриценка / А. Коцур // Література та культура Полісся: Зб. наук. праць. – Ніжин, 2000. – Вип. 13. – С. 195-197; та ін.
12. Коцур А. Вчений, педагог, наставник (До 70-річчя від дня народження Б.Ф. Білецького) / А. Коцур // Часопис української історії: Зб. наук. ст. – К.: Книги-XXI, 2006. – Вип. 4. – С. 171-175; Коцур А. Сімейна сага родини Білецьких / А. Коцур, Д. Танащик // Сімейна сага родини Білецьких. – Чернівці: Золоті литаври, 2010. – С. 18-30.
13. Коцур А. Написав лише тисячну долю того, що хочеться... (До 60-річчя від дня народження краєзнавця Г.В. Діброви) / А. Коцур, Г. Коцур // Часопис української історії / За ред. доктора історичних наук, професора А.П. Коцура. – К.: Книги-XXI, 2011. – Вип. 21. – С. 152-155; та ін.
14. Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності / За заг. ред. А.П. Коцура, Н.В. Терес. – К.: Книги-XXI, 2007. – 464 с.; Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності. Рекомендовано МОН України як навч. посібник для студентів вузів / За ред. А.П. Коцура, В.П. Коцура, Н.В. Терес. – К. – Чернівці: Книги-XXI, 2010. – 688 с.
15. Коцур А. Шлях на Голгофу: Від кошового Петра Калнишевського до СВУ / А. Коцур, В. Коцур. – К.: Хрещатик, 1996. – 82 с.
16. Коцур А.П. Від Сули до Білого моря: шлях через три століття (До 200-річчя від дня смерті останнього кошового отамана Запорозької Січі П.І. Калнишевського) / А.П. Коцур, В.П. Коцур. – Київ – Переяслав-Хмельницький: Книги-XXI, 2004. – 360 с.
17. Коцур А. Добродійство останнього кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського (на прикладі Покровської церкви в Ромнах) / А. Коцур // Часопис української історії: Зб. наук. ст. – К., 2005. – Вип. 2. – С. 5-13.
18. Коцур А. Троїцька церква П. Калнишевського в Пустовійтівці – пам'ятка дерев'яної архітектури

України XVIII ст. / А. Коцур // Часопис української історії: Зб. наук. ст. – К., 2005. – Вип. 3. – С. 10-14; Його ж. Троїцький собор П. Калнишевського в Новомосковську – вершина українського дерев'яного зодчества XVIII ст. // Там само. – К., 2006. – Вип. 5. – С. 5-9.

19. Історія Києва: від княжої доби до сучасності. Збірник документів і матеріалів: Навч. посібник / За заг. ред. В.Ф. Колесника, А.П. Коцура, Н.В. Терес. – К.: Книги-XXI, 2005. – 773 с.

20. Історія України від найдавніших часів до сьогодення. Збірник документів і матеріалів: Навч. посібник з грифом МОН України / За заг. ред. А.П. Коцура, Н.В. Терес. – К. -Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 1100 с.

21. Вірченко В.В. Жіночі навчальні заклади у м. Києві (1861-1920 рр.): Монографія / В.В. Вірченко, А.П. Коцур – К. – Чернівці: Книги-XXI, 2007. – 196 с.

22. Коцур А.П. Становлення та діяльність Київського товариства грамотності (1882-1908 рр.) / А.П. Коцур, О.В. Гордійчук: Монографія. К.: ФОП Корзун Д.Ю., 2011. – 196 с.

23. Коцур А. Діяльність Київського товариства грамотності у сфері поширення початкової освіти та елементарних знань серед населення Правобережної

України (1897-1908) / А. Коцур, О. Гордійчук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. «Історія». – 2009. – Вип. 98. – С. 21-24; Коцур А.П. Діяльність бібліотечної комісії Київського товариства грамотності / А.П. Коцур, О.В. Гордійчук // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії. Гуманітарні науки. – Чернівці, 2011. – Вип. 4. – С. 117-125.

24. Гарат Р.М. Діяльність товариства «Просвіта» в Галичині (1868-1921 рр.): Монографія / Р.М. Гарат, А.П. Коцур. – Переяслав-Хмельницький: Книги-XXI, 2005. – 168 с.; Коцур А.П. Становлення та розвиток сільськогосподарських освітніх закладів і дослідної справи Черкащини (друга половина XIX – початок XX ст.): Монографія / А.П. Коцур, М.В. Костюк. – Київ-Умань-Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 240 с.; Коцур А.П. Осередок сільськогосподарської дослідницької справи в Україні / А.П. Коцур // Бібліотечний вісник. – 2010. – № 10. – С. 54-55.

25. Переяслав у віках / В. Коцур, О. Колибенко, А. Коцур та ін. – К.: Світ успіху, 2007. – 424 с.

26. Назви вулиць Києва в конфлікті ідеологій: Навчально-методичний довідник / А.П. Коцур, Л.В. Іваницька, М.Г. Казьмирчук та ін. – К., 2009. – 48 с.

Євген Букет (м. Київ)

До «Джерел духовності»

Вийшов друком збірник документів і матеріалів науково-краєзнавчих експедицій Національної спілки краєзнавців України 2009-2013 рр. (Джерела духовності: Науково-краєзнавчі експедиції Національної спілки краєзнавців України 2009-2013 рр. Документи та матеріали / Нац. спілка краєзнавців України; за заг. ред. О. П. Реєнта; упоряд.: Є. В. Букет, С. Д. Гальчак, В. І. Дмитрук, Р. В. Маньковська. – Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2014. – 340 с.: 8 с.) іл.

Науково-краєзнавчі експедиції – важливий напрямок у роботі Національної спілки краєзнавців України на сучасному етапі. Вони стали дієвою формою залучення широкої громадськості до проблем збереження історико-культурної спадщини нашої держави, сприяють конструктивному діалогу науковців і влади, дають поштовх до вирішення назрілих проблем у дослідженні історії рідного краю і генерують нові проекти. Детально з усіма етапами проведення науково-краєзнавчих експедицій від формування ініціативної групи до підсумкового суспільного резонансу заходу знайомить пер-

